

O cemiterio pagán da Cruz de Feáns

Por: Francisco Meis

Non alto de Feáns, aproximándose á contorna da finalización do camiño da Granxa, atopamos un lugar tan especial como esquecido para a memoria colectiva da vila. Solitario e totalmente afastado, levantáronse moito tempo atrás os muros dun cemiterio pagán no que confluían e conflúen tres antigos camiños; o que ven de *Con de Loureiro*, o da *Granxa* e o que procede do *Con do Ouro*. A súa construción por tanto, atende a criterios simbólicos e ancestrais no que cada un dos camiños que converxen no lugar, posúe unha historia asociada e forxada nos tempos inmemoriais da vila. O último, o do *Con do Ouro*, procede dun camiño secular de entrada ao Grove que na parte mais baixa, ascendía ladeira arriba pasando por en fronte dun enorme Con que foi como moitísimos outros, esgazado como unha mandarina polas hábiles mans dos canteiros. O outro, o da Granxa, debe o nome sen moito que indagar, á existencia dunha explotación gandeira que posuíu a familia dos Otero Goday nas leiras que veñen dar ao cruzamento do camiño, e por último, o máis máxico e cheo de incerteza, o de *Con de Loureiro*, álzase no alto da ladeira divisando o camiño que se une cos outros dous. É sen dúbida, o máis hermético, o que para aqueles que son capaces de captar as enerxías representa un lugar sacro, un punto enerxético, ancestral, ao que denominan co cualificativo de porta sacra. En realidade, non é casualidade que todos estes factores entrecrúcense nesta

área, na que ademais se sitúan dúas ou tres mámoas. Un significativo achado que dá mostra da importancia atávica que posúe toda esta área patrimonial.

O cemiterio pagán, perfectamente delimitado nun cadrado de 28 x 24 metros na súa configuración aproximada, e cunha superficie que rolda os 680 metros cadrados, acolle na actualidade catro muros desconxuntados de cachotería que roldan os 70 cm de altura media: entre eles encérrase sepultado un pasado subterráneo e profundo da historia mortuoria da localidade, a máis oculta e prohibida; a dos nenos falecidos á marxe das normas eclesiásticas. Un espazo venerado e respectado e mesmo temido, co respecto que o mortuorio e o espiritual representa na memoria máis primitiva; basta imaxinar un século atrás, unha área sen máis luz que a da lúa e sen máis son que o asubío do vento entre as árbores para non desexar atoparse só nin soa, sen máis axuda e compañía que a prestada polas casas máis próximas a dous quilómetros monte abaixo.

Así serían os enterros entre aqueles catro muros, na máis completa soidade das familias que alí vagaban en pena para depositar os restos dos seus fillos mortos fóra do atrio sacro, e moi distante, da igrexa parroquial.

Cantos anos, cantos séculos pode ter este lugar? Eses muros de cachotería de pedra granítica albergan os restos da nosa historia máis descoñecida, non escrita e oculta, a dos apartados, a dos fillos mortos que non podendo bautizalos a tempo, ou polos motivos que lles sorprendera, obrigaba aos pais a darlles sepultura noutro lugar afastado por estar vetados á terra sagrada.

No mapa do voo americano de 1956-57, ou na ortofoto costa de 1946, obsérvase perfectamente a delimitación do recinto e constátase a existencia dun amplo arboredo no seu interior, o que nos revela do tempo xa transcorrido dende o abandono como lugar de enterramento.

Como mínimo debemos retrotraernos á década dos anos 20 en cuxa data se alzan os muros, tamén baixos, do cemiterio civil do municipio. Ata esa data non había descanso para os mortos que non fosen cristiáns católicos; todos aqueloutros que polas razóns que fose e a igrexa non os contemplase dentro do seu código eclesiástico, non eran enterrados no atrio que circun-

Restos do muro granítico que circunda o cemiterio pagán da Cruz de Feáns

daba da igrexa de San Martiño, nin posteriormente a partir da década dos 20 do século pasado, no lugar denominado *Leira de boi*, situación actual do cemiterio municipal.

Durante décadas e décadas deste século pasado o cemiterio pagán da Cruz de Feáns viviu no ostracismo e o abandono. Tiña que chegar esta nova etapa, este novo século, para que dúas persoas, as arqueólogas Yolanda Seoane e Elena Lima, tivesen a sensibilidade de entender que para nós era un lugar importante, histórico, cheo de simbolismo e que como vila estamos na obriga de salva-

gardar para as xeracións que aínda están por vir todo este patrimonio material como inmaterial. A súa incorporación ao catálogo de bens patrimoniais do concello é a clave para asegurar a súa supervivencia e recoñecemento. Así o entenderon elas.

Vaia o meu agradecemento persoal a súa decisión, igual que ao culto avogado grovense Avelino Ochoa, que no seu artigo publicado na Voz de Galicia do 13 de novembro de 2022, ven a relatar o mesmo do que eu hoxe fágome eco na presente revista.

Cruzamento dos camiños antigos no Alto de Feans

ACTIVIDADES “Pineiróns”

Agradecemento á:

Colabora

CONCELLO DE O GROVE
CASA DE CULTURA DE O GROVE